

A TANTÁRGY ADATLAPJA

1. A képzési program adatai

1.1 Felsőoktatási intézmény	Babes–Bolyai Tudományegyetem
1.2 Kar	Bölcseztudományi Kar
1.3 Intézet/Tanszék	Magyar Irodalomtudományi Intézet
1.4 Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5 Képzési szint	Alapképzés
1.6 Szak / Képesítés	Magyar nyelv és irodalom (MELLÉKSZAK)

2. A tantárgy adatai

2.1 A tantárgy neve		Magyar irodalomtörténet (középkor és reneszánsz) LLM1261					
2.2 Az előadásért felelős tanár neve			dr. Farmati Anna				
2.3 A szemináriumért felelős tanár neve			dr. Farmati Anna				
2.4 Tanulmányi év	MB 1	2.5 Félév	1	2.6. Az értékelés módja	vizsga	2.7 A tantárgy típusa	kötelező, szaktantárgy

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszama)

3.1 Heti óraszám	3	melyből: 3.2 előadás	2	3.3 szeminárium/labor	1
3.4 A tantervben szereplő össz-óraszám	42	melyből: 3.5 előadás	28	3.6 szeminárium/labor	14
A tanulmányi idő elosztása:					óra
A tankönyv, a jegyzet, a szakirodalom vagy saját jegyzetek tanulmányozása					30
Könyvtárban, elektronikus adatbázisokban vagy terepen való további tájékozódás					20
Szemináriumok / laborok, házi feladatok, portfóliók, referátumok, esszék kidolgozása					30
Konzultáció					2
Vizsgák					2
Más tevékenységek:					
3.7 Egyéni munka össz-óraszama			84		
3.8 A félév össz-óraszama			126		
3.9 Kreditszám			5		

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1 Tantervi	•
4.2 Kompetenciabeli	•

5. Feltételek (ha vannak)

5.1 Az előadás lebonyolításának feltételei	• infrastruktúra egyes témákhoz (vetítő, laptop, internet); könyvek; CD-lejátszó
5.2 A szeminárium / labor lebonyolításának feltételei	• infrastruktúra egyes témákhoz (vetítő, laptop, internet); könyvek; CD-lejátszó

6. Elsajátítandó kompetenciák

Szakmai kompetenciák	C4 Az anyanyelv kultúrájának és irodalmi jelenségeinek szintetikus és analitikus bemutatása.
Általános kompetenciák	C4.1 Az anyanyelvű irodalom fejlődésének bemutatása és ennek példákkal történő illusztrálása. C4.2 A fejlődés formáinak magyarázata (korszakok, áramlatok, műfajok stb.) és az irodalmi jelenségek értelmezése a történelmi és kulturális kontextusban. Kulcsfogalmak magyarázata, amelyek szükségesek az anyanyelv irodalmának megértéséhez. Komplex (szintaktikailag és lexikálisan gazdag) szóbeli és írott beszédmód kidolgozása az anyanyelv irodalomtörténetének valamely témájáról, amely logikailag pontosan artikulált.

7. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó kompetenciák alapján)

7.1 A tantárgy általános célkitűzése	<ul style="list-style-type: none"> • az alapvető medievisztikai és reneszánsz kutatások megismerése, tájékozódás a korszakkutatás bibliográfiájában és kutatási módszereiben, árnyalt korszakértelmezés kialakítása • irodalmi formák (korszakok, áramlatok, szövegtípusok) és kontextusaik értelmező magyarázata • középkori szövegek ismerete, kodikológiai alapfogalmak elsajátítása és alkalmazása
7.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	<ul style="list-style-type: none"> • a megismert módszerek alkalmazása önálló elemzések révén

8. A tantárgy tartalma

8.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés – a követelmények és a módszerek. Korszakolási problémák az irodalomtörténetben. Az irodalom fogalma a középkori és kora újkori kultúrákban.	<ul style="list-style-type: none"> – fogalomalkotás – magyarázat – összehasonlítás 	
2. A középkori olvasáskultúra: mit és hogyan olvastak a középkorban? Szöveg-és képolvasás. Kódexek és más kéziratok.	<ul style="list-style-type: none"> – összehasonlítás – bemutatás – rendszerezés 	
3. A középkor és irodalma. A középkori magyar irodalom európai háttere; az alkotásmódok mássága (<i>imitatio, compilatio</i>), sajátos műfajok, sajátos struktúrák.	<ul style="list-style-type: none"> – előadás – magyarázat – szemléltetés – megfigyeltetés 	
4. <i>Septem artes liberales</i> : szimbolika és az antik kulturális örökség. A szépség fogalma: középkori esztétikai gondolatok a patrisztikus teológia és skolasztika kontextusában.	<ul style="list-style-type: none"> – magyarázat – elbeszélés – rendszerezés – szemléltetés – megfigyeltetés 	
5. Középkori magyar historiográfia: lehet-e hinni a krónikáknak? A szóbeli epikus hagyomány nyomai az írott művekben, rekonstrukciós eljárások. Műfaji konvenciók és az antik tradíció. Anonymus <i>Gesta Hungarorum</i> a mint „regény”, történeti rétegek a <i>Képes krónikában</i> .	<ul style="list-style-type: none"> – előadás – magyarázat 	
6. A legenda – műfaj és funkció, filológiai, retorikai és történeti vonatkozások. Hagiográfiai alapfogalmak. Az Árpád-ház szentjei és a kapcsolódó legendacsaládok.	<ul style="list-style-type: none"> – előadás – magyarázat – leírás 	
7. A himnusz típusai és poétikája. A középkori zsolozsma mint a himnusz „helye”. A latinitás problematikája, az egyházi latin nyelv.	<ul style="list-style-type: none"> – előadás – elbeszélés – szövegértelmezés 	
8. Misztika – nyelv és képköltés a középkori szövegekben: kép és világkép az exemplumokban és más műfajokban.	<ul style="list-style-type: none"> – magyarázat – szemléltetés – rávezetés 	
9. Az ókori retorikai rendszer és recepciója a középkori prédikációban. Két fontos prédikációtípus: <i>homilia</i> és <i>sermo</i> . Augustinus homiletikája (<i>De doctrina christiana</i>) és az <i>ars praedicandi</i> fontosabb mintadarabjai.	<ul style="list-style-type: none"> – előadás – szemléltetés – magyarázat 	
10. Magyar nyelvű irodalom: a népnyelv pozíciója (<i>lingua vernacula, lingua vulgaris</i>); magyar nyelvű szövegek és kódexek. Európai szövegek befogadásának hangsúlyai.	<ul style="list-style-type: none"> – magyarázat – leírás – megfigyeltetés, – rávezetés 	
11. Magyar nyelvű világi költészet a középkorban: témák, versformák, műfajok	<ul style="list-style-type: none"> – leírás, bemutatás – magyarázat – megfigyeltetés 	
12. Reneszánsz: az európai humanizmus; Erasmus-recepció és magyarországi változatok (Vitéz János, Jacobus Piso, Nicolaus Olahus, Komjáthy Benedek, Pesti	<ul style="list-style-type: none"> – bemutatás, leírás – magyarázat 	

Gábor, Sylvester János).		
13. Janus Pannonius poétikai műveltsége: <i>imitatio, aemulatio</i> a reneszánsz kori neolatin költészetben. Epigrammák és elégiák a költői szerepről: <i>De amygdalo in Pannonia nata, De arbore nimium foecunda</i>	– előadás – magyarázat	
14. Janus Pannonius – és a köré épült mítoszok (Várad-kultusz, Vitzé János, epitáfiumok)	– magyarázat – szemléltetés	
Kötelező könyvészet		
<p>Szili József, <i>Az irodalomfogalmak rendszere</i>, Bp., 1993. Klaniczay Gábor (szerk.), <i>Európa ezer éve. A középkor</i>, Bp., 2004, I., 12–24, 117–132, 313–323, II, 9–22.</p> <p>Mezey László, <i>Deákság és Európa</i>, Bp., 1979.</p> <p>Redl Károly (szerk.), <i>Az égi és a földi szépöl</i>, Bp., 1988.</p> <p>Umberto Eco, <i>Művészet és szépség a középkorban</i>, Bp., 2002. Nemerkényi Előd, <i>Latin Szentírás-magyarázat: 11. század: Szent Gellért: Deliberatio = A magyar irodalom történetei I</i>, szerk. Jankovits László, Orlovsky Géza, Bp., 2007, 49–58. Kristó Gyula, <i>Magyar historiográfia I. Történetírás a középkori Magyarországon</i>, Bp., 2002, 41–88. Peter Brown, <i>A szentkultusz kialakulása és szerepe a latin kereszténységben</i>, Bp., 1993. Klaniczay Tibor – Klaniczay Gábor, <i>Szent Margit legendái és stigmái</i>, Bp., 1994.</p> <p>Klaniczay Gábor, <i>Az uralkodók szentsége a középkorban</i>, Bp., 2000. Szunyog X. Ferenc, <i>A szent zsolozsma</i>, Bp., 1941. (internetes változat: www.ppek.hu)</p> <p>Joseph Szövérfy, <i>A Concise History of Medieval Latin Hymnody: Religious Lyrics Between Antiquity and Humanism</i>, Leyden, 1985. Madas Edit, <i>Középkori prédikációirodalmunk történetéből: A kezdetektől a XIV. század elejéig</i>, Debrecen, 2002. Horváth János, <i>A magyar irodalmi műveltség kezdetei Szent Istvántól Mohácsig</i>, Bp., 1931.</p> <p>Tarnai Andor, „A magyar nyelvet írni kezdik”: <i>Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon</i>, Bp., 1984. Balázs János, <i>Hermész nyomában</i>, Bp., 1987.</p> <p>Tarnóc Márton: <i>Mátyás király és a magyarországi reneszánsz</i>, Bp., 1994. Jankovits László, <i>Accessus ad Janum: A műértelmezés hagyományai Janus Pannonius költészetében</i>, Bp., 2002. Ritoókné Szalay Ágnes: <i>Kutak. Tanulmányok a XV–XVI. századi magyarországi művelődés köréből</i>, Bp., 2012</p>		
8.2 Szeminárium / Labor	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés – szervezési kérdések Középkori kéziratok – kódexek: olvasási és szövegérzeti gyakorlatok (részletek a Debreceni kódex, a Sándor-kódex szövegeiből)	megbeszélés	
2. Államalapítás és irodalmi kultúrateremtés – Szent István-i (kon)textusok (István király és középkori irodalmi műfajok meghonosodása a magyarországi irodalomban.)	bemutató, magyarázat, közös elemző olvasás	
3. Árpád-házi Szent Margit alakja a középkor irodalmában (legendák, zsolozsma) – értékek, szentségi kritériumok, hagiográfiai motívumok	bemutató, magyarázat, csoportmunka	
4. Az <i>Ómagyar Mária-siralom</i> hazai és európai tükrében – verselemzés a középkor alkotásmódjának figyelembevételével	bemutató, magyarázat, közös elemzés, csoportmunka	
5. A skolasztikus <i>sermo</i> a középkori magyarországi prédikációírás gyakorlatába – retorikai és strukturális elemzés (Temesvári Pelbárt prédikációi)	bemutató, magyarázat, közös elemzés, csoportmunka	
6. Mese és spiritualitás, példázat és misztika: a túlvilág. Karthausi Névtelen: <i>Exemplum mirabile. Csodálatos példa az ifjúról, aki a paradicsomban járt</i>	bemutató, magyarázat, közös elemzés, csoportmunka	
7. Késő antik himnuszok magyarul: szimbolizmus, versforma, poétizált teológia; a versfordítás problematikája a középkorban.	bemutató, magyarázat, közös elemzés, csoportmunka	
Könyvészet		

- *Debreceni kódex, 1519.* Debreceni kódex, 1519. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átírata. Az előkészítő munkát végezték: ABAFFY Csilla és REMÉNYI Andrea, bev.: MADAS Edit, REMÉNYI Andrea, Budapest, Argumentum, Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1997. (Régi Magyar Kódexek 21.)
- Sándor-kódex XVI. század első negyede. A nyelvemlék hasonmása és betűhű átírata. Közzéteszi, a bevezetést és a jegyzeteket írta: PUSZTAI István, Budapest, Magyar Nyelvtudományi Társaság, 1987. [!1988.], (Régi Magyar Kódexek, 3.)
- *Legende – a Historisches Wörterbuch der Rhetorik címszava*
- Madas Edit–Klanciczay Gábor (szerk.), *Legendák és csodák*, Bp., 2001, 181–307.
- Thoroczkay Gábor: Szent István legendái a 19–20. századi tudományos kutatások fényében = Ernst-kódex (OSZK, Cod. Lat. 431) Tanulmánykötet. Országos Széchényi Könyvtár - Pannonhalmi Főapátság Budapest – Pannonhalma 2016. 51–83.
- *Margit-legenda=Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor 1000–1530*, szerk. Madas Edit, Bp., 1992, 407–428.
- *Árpád-házi Szent Margit verses zsolozsmája=Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor 1000–1530*, szerk. Madas Edit, Bp., 1992, 286–292.
- Deák Viktória Hedvig OP, *Árpád-házi Szent Margit és a domonkos hagiográfia*, Bp., 2005.
- Babits Mihály (ford., kísérő tanulmány), *Amor sanctus*, Kolozsvár, 1996.
- *Hymne – a Historisches Wörterbuch der Rhetorik címszava*, magyar fordítás: Lk.k.t. 2001/5, 63–68.
- Martinkó András, *Az Ómagyar Mária-siralom hazai és európai tükrében*, Bp., 1988.
- Vízkelety András, *A Leuveni-kódex és az Árpád-kori prédikációirodalom = Gábor Csilla (szerk.), Mindennemű dolgok változása. Hagyományok, források, távlatok*, Kolozsvár, 2004, 11–24.
- Temesvári Pelbárt, *Szentbeszéd gyümölcsöskertje. Előszó; ill. Nagycsütörtöki beszéd=Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor 1000–1530*, szerk. Madas Edit, Bp., 1992, 177–182.
- V. Kovács Sándor, *Temesvári Pelbárt és a skolasztika bomlása = Uő., Eszmetörténet és régi magyar irodalom*, Bp., 1987, 185–226.
- Tarnai Andor, „A magyar nyelvet írni kezdik”. *Irodalmi gondolkodás a középkori Magyarországon*, Bp., 1984, 257–266.
- Madas Edit, *Középkori prédikációirodalmunk történetéből. A kezdetektől a XIV. század elejéig*, Debrecen, 2002.
- Bán Imre, *A Karthausi Névtelen műveltsége*, Bp., 1976.
- *Toposzok és exemplumok régi irodalmunkban*, szerk. Bitskey István – Tamás Attila, Debrecen, 1994.
- Czintos Emese, *Az Exemplum mirabile és forrása = Gábor Csilla (szerk.), Mindennemű dolgok változása. Hagyományok, források, távlatok*, Kolozsvár, 2004, 37–54.

Olvasmányjegyzék

A szövegfelismerő feladat az alábbi listából tartalmaz majd szemelvényeket. Javasolt – a lehetőségekhez mérten – a kritikai, illetőleg hasonmás kiadások, vagy a jegyzetapparátussal ellátott kiadások használata. Segédkönyv: *Szöveggyűjtemény a régi magyar irodalom történetéhez. Középkor*, szerk. Madas Edit, Bp., 1992.

I. Középkor

A középkori szövegek mind megtalálhatók az interneten is elérhető Madas Edit által szerkesztett középkori szöveggyűjteményben. Használható *A magyar középkor irodalma*, Bp., 1984 c. kötet is, kicsi más válogatás, de sok közös szöveg is van.

- Halotti Beszéd
- Ómagyar Mária-siralom
- Szent István király intelmei Imre herceghez
- Szent István király három legendája és Intelmei
- Szent László király legendája
- Szent Margit legendája, 1510
- Szent Ferenc legendája (részletek; Jókai kódex, 1440 körül)

- Barlám és Jozafát legendája (Kazinczy-kódex)
- Anonymus: Gesta Hungarorum
- Képes Krónika – részletek a szöveggyűjteményből és/vagy a Magyar krónikák és legendák kötetből, szerk. Gábor Csilla (a Szent László királyról szóló részek)
- Rogerius Mester: Carmen miserabile (Siralmas Éneke)
- Himnuszok és verses zsolozsmák: magyar szentek himnusza, szekvenciái
- Egyéb zsolozsma-himnuszok (*Húgyak felséges szerzője, Jöjj nemzeteknek váltója, Király zászlói terjednek, Idvezlégym tengerek hűgya* stb.)
- Vásárhelyi András éneke (Angyéloknak nagyságos asszonya...)
- Szent László ének
- Pécsi egyetemi beszédek. Szent István királyról
- Temesvári Pelbárt: A Boldogságos Szűz Mária csillagkoronája: Előszó; Nagycsütörtöki beszéd (vagy más prédikáció)
- A tolvaj megtérése: a bűnbánat (Példák könyve)
- Philibertus látomása. Test és lélek vetélkedése (Nádor-kódex)
- Haláltánc (Példák könyve)
- Karthauzi Névtelen: Prologus; Exemplum mirabilie (Érdy kódex)
- A mennyei zenekar (Sándor-kódex)
- Apáti Ferenc: Cantilénája
- Rigmusok (Virágének-törödek, ráolvasás)

II. Reneszánsz és humanizmus

(Használható a szöveggyűjtemény, a Janus Pannonius. Magyarországi humanisták Bp., 1982 vagy más kötet, más internetes, de kritikai kiadás)

- Pesti Mizsér Gábor: Esopus fabulái (részletek)
- Sylvester János: Új testamentum. Előszó
- Kecskeméti Végh Mihály: 55. zsoltár
- Jacobus Piso: Mátyás király sírfelirata; Erasmusnak
- Oláh Miklós: Rotterdami Erasmus sírfelirata
- Vitáz János Leveleskönyvéből: Ivanich Pál előszava Pál főesperesnek
- Janus Pannonius versei (beleértve a certameneket és az epikus költészetet is)

B) Ezen kívül – az írásbeli vizsga tételeinek megoldásához szükséges lehet vagy jól jön más szövegek ismerete is (amennyiben jó jegyet akar...)

- Három választott kódex ismerete a nyelvemlekek.hu vagy a „Látjátok feleim...” c. kiadvány alapján (elnevezés, keletkezési körülmények, tartalom, fizikai jellemzők...)
- több magyar nyelven írt legenda vagy dramatikus szöveg, töredék ismerete (pl. Alexandriai Szent Katalin legendája, Három köröstyén leány története, Soproni virágének, Szabács viadala stb.)

9. A szakmai testületek és a szakterület reprezentatív munkáltatói elvárásainak összhangba hozása a tantárgy tartalmával.

A tantárgy tematikája összhangban van a magyarországi egyetemeken hasonló témájú tárgyaival: Budapest (ELTE, PPKE), Pécsi, - Szegedi - , Debreceni Tudományegyetem.

10. Értékelés

A tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Ennek aránya a végső jegyben
10.4 Előadás	tájékozottság, elemzőképesség	Írásbeli vizsga az előadások és szemináriumok anyagából. (A szorosán vett vizsgát szövegfelismerési feladat előzi meg, az elolvasandó primér művek listáját l. a tantárgyleírás végén.)	67 %
10.5 Szeminárium / Labor	tájékozottság, elemzőképesség	Írásbeli vizsga, házidolgozat. A vizsgán való részvétel feltétele szemináriumi kiselőadás megtartása és egy önálló írásbeli dolgozat elkészítése és előzetes beadása (a témát előzetesen egyeztetni kell a szemináriumvezetővel).	33%
	aktív részvétel a csoportmunkában		
10.6 Minimális követelmények			
<ul style="list-style-type: none"> • Az egyes témák ismerete a konkrét események, személyek, jelenségek felidézésével, apró részletek nélkül • Összefüggések teremtésére való képesség • Irodalomtörténeti problémák érzékelése • A bibliográfiai tételek legalább felének ismerete • Szeminárium esetében: egy kiselőadás vagy vitaindító megtartása, házidolgozat benyújtása, illetve az összes téma alapszintű ismeret, kritikai megközelítése			

Data completării	Semnătura titularului de curs	Semnătura titularului de seminar	Semnătura titularului de curs practic
2020.04.09.			

Data avizării departament	Semnătura Directorului de Departament
2020.04.17.	